

Dağlıq Qarabağ münaqişəsi üçün hazırlanan məkrli ssenari

İllərdən bəridir ki, dünya siyasətinin aktual problemləri arasında mürəkkəbliyi ilə seçilən Ermənistan -Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsi "Böyük Ermənistan dövləti yaratmaq" ikerikasından yaranmışdır. XX əsrdə 1905, 1918-1920-ci illərdə soydaşlarımıza qarşı qətlamlar törədən ermənilər 1948- 1953-cü illərdə baş verən deportasiyada minlərlə azərbaycanlının doğma torpağı olan Qərbi Azərbaycanı çıxardılar. Ermənilər 1988-ci ildə Əsgəranda və Sumqayıtda iğtişələr, 1992-ci ildə Xocalı soyqırımını törətdilər.

Ermənilərin xalqımıza qarşı, müxtəlif aylarda törətdikləri dəhşətlərin xronikası sadalananlarla kifayətlənmir. Azərbaycanın tarixi salnaməsinə qara səhifə kimi yazılan, qətlamlara şahidlik edən illərin, ayların hər birində erməni daşnaklarının qanla yazılan izləri vardır. Azərbaycanlıların kütləvi mart soyqırımını (1918). Həmin hadisələrdə tək Bakıda 12 min azərbaycanlı erməni qətlamının qurbanı oldu. 20 Yanvar qırğını (1990), fevralda Sumqayıt hadisəsi (1988), Qaradağlı, Malıbəyli, Xocalı qətlamı (1992). Oktyabrda Xocavəndin (1992), aprelde Kəlbəcərin (1993), mayda Şuşanın, Laçının (1992), iyunda Ağdərənin (1993), iyulda Ağdamın (1993), avqustda Füzulü, Qubadlı və Cəbrayılın (1993), oktyabrda Zəngilanın (1993) ermənilər tərəfindən işğalı günləridir. Bu qırğınlarda qətlə yetirilən günahsız azərbaycanlıların qatili imperiyanın sadıq qulu, separatçı, təcavüzkar, qaniçən ermənilərdir.

27-29 fevral 1988-ci ildə ermənilərin Sumqayıtda törətdikləri hadisələr bu gənclik şəhəri və burada bir ailənin üzvləri kimi yaşayan 80 mindən artıq insanın millətlərarası münasibətləri ilə bağlı olmayıb. 1987-ci ildə Heydər Əliyev vəzifədən gedəndən iki həftə sonra erməni millətçiləri "miatsum" dedilər. Dağlıq Qarabağı Azərbaycanı ayıraraq, Ermənistanı birləşdirmək haqqında xarici və sovet mətbuatında məsələ qaldırdılar. Bununla da, Dağlıq Qarabağda separatçı meyllərə "yaşıl işıq" yandırıldı. Ulu öndər Heydər Əliyev vəzifədən gedəndən 3 ay sonra Sumqayıt hadisələri baş verdi.

Xarici ölkələrdə, Kremldə toplaşan ermənilər M. Qorbaçovun "yenidənqurma" adı altında apardığı siyasətdən istifadə edərək Azərbaycanın əzəli torpağı olan Dağlıq Qarabağı Ermənistanı birləşdirmək istəklərini gerçəkləşdirmək üçün bütün vasitələrdən yararlandılar. Moskvanın razılığı ilə Qarabağ uğrunda ümummilli erməni hərəkatına güclü maddi, mənəvi dəstək göstərildi. SSRİ-nin dağıdılması üçün millətlərarası münasibətləri gərginləşdirmək planlarına Sumqayıt hədəf seçməklə başlayan ermənilər onları dəstəkləyən xarici dövlətlər, ermənipərəst emissarlar vasitəsi ilə isteklərinə nail oldular. Müxtəlif millətlərdən olan insanların birgə yaşadığı dostluq şəhəri Sumqayıtda qıbtə ediləcək ustalıqla hazırlanmış iğtişələr törədildi.

Beləcə, gizlində üstülənən ocaq birdən alovlandı. Milliyyət-

nəinki susdular, danışmaq istəyənlərə belə imkan verilmədi. Belə susqunluq və unutanlıq Xocalı soyqırımını nəticələndi.

Sumqayıt hadisələrinin əvvəlcədən, Dağlıq Qarabağın Ermənistanı birləşdirilməsi siyasətinin tərkib hissəsi olduğu oyununun tərkib hissəsi olduğu tarixi faktlar sübut edir. Bu oyunda ilk, eyni zamanda, açıq gediş o zaman ermənipərəst M. Qorbaçovun iqtisadi məsələlər

qəbul edildi. Beləliklə, XX əsrin əvvəllərində görkəmli Azərbaycan publisisti Ömər Faiq Nemanzadənin 1906-cı ildə "İrşad" qəzetində dərc olunmuş məqaləsindəki fikirlər Sumqayıt hadisələrinin təmsalında əksini tapdı: "Ermənilər necə olursa olsun, özlərinin Ermənistanı yaratmaq planlarını mütləq həyata keçirəcəklər və bu məqsədə nail olmaq üçün bizi Yerevandan, Qa-

"Sumqayıt hadisələri erməni millətçilərinin təxribatı idi. Biz bunu açıq deməliyik. Çünki artıq neçə ildir ki, erməni millətçiləri Sumqayıt şəhərinə qara yaxmaq, ləkə vurmaq istəyirlər. Tamamilə əsassızdır və cəfəngdir. Tam məsuliyyətlə deyirəm ki, Sumqayıt hadisələrini törədən erməni millətçiləridir və erməni dəstələridir. Biz hamımız yaxşı bilir ki, on nəfərə yaxın erməni öldürən milliyyətçə erməni Qriqoryan və onun quldur dəstəsi idi. Sonra nə baş verdi? İstintaçı Moskvadan gəlmiş qrup aparırdı, yeni tam ədalətli aparırdı. Verilmiş bütün ifadələr, şahidlərin ifadələri, üzlaşmələr sübut etmişdi ki, həmin o, Qriqoryan erməni xalqının nümayəndələrini qətlə yetirmişdir" söyləyən Prezident İlham Əliyev vurğulayır ki, eger,ulu öndər Heydər Əliyev o vaxt Azərbaycanda olsaydı, heç vaxt Dağlıq Qarabağ münaqişəsi baş verməzdi, heç vaxt torpaqlarımız işğal altına düşməzdi.

Dövlət başçımızın bildirdiyi kimi, Sumqayıt hadisələrini törədənler 20 Yanvar qırğınına, Xocalı soyqırımına da müəlliflik etdilər. Ermənilərin törətdikləri faciələrdə dinc əhali qətlə yetirildi, Azərbaycan xalqının qanı axıdıldı. "Əfsuslar olsun ki, o vaxtkı Azərbaycan rəhbərliyi tamamilə iflic vəziyyətdə idi. O vaxt respublikaya rəhbərlik edən, anti-milliy siyasətlə fərqlənən Vəzirov respublikanı tərk edib hərbi təy-yarə ilə Moskvaya qaçdı. Heç bir rəhbər işçi bu qanlı cinayəti qınamadı. Ancaq o vaxt pensiyada olan Heydər Əliyev ona qarşı çox çirkin kampaniya gedə-gedə Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəsinə gələrək, - mən də onun yanında idim, - öz səsinə ucaltdı, bütün dünyaya Yanvar faciəsi haqqında məlumat verdi" söyləyən Prezident İlham Əliyev Hitlerlə əməkdaşlıq edən, Njəyə abidə ucaldan Ermənistanı faşizm ideologiyasına sadıq, terroru dövlət səviyyəsində dəstəkləyən dövlət adlandırır.

Erməniliyin ümumi xarakteristikasını zaman-zaman səsləndirən tanınmışların bu millət haqqında söylədikləri biri-birindən maraqlıdır. "Sən köləsən, sən qorxaqsan, çünki sən ermənisen" sözlərinin müəllifi rus şairi A.S.Puşkindir. İsveç səyyahı Adam Mets erməniləri bu cür tanıdır: "Dərisi ağ qulların ən pisi ermənilərdir. Abır-həyələri yoxdur, oğurluqları olduqca məşhurdur. Onlar yalnız dəyənək və qorxu altında yaxşı işləyirlər." Fransız yazıçısı və səyyahı Aleksandr Düma "Ermənilər həmişə başqa dinə qulluq edən hökmdarların hakimiyyəti altında olmuşlar. Nəticədə öz fikir və duyularını gizli saxlayan hiyləgər və kələkbaz adamlara çevrilmişlər."

Ermənilərin soydaşlarımıza qarşı törətdikləri cinayətlər, qətlamlar dahilərin bu millət haqqında söylədiklərini təsdiqləyir.

✍ Xuraman İsmayılqızı,
"iki sahil"

cə erməni, hadisələr zamanı soydaşlarını qətlə yetirən, 3 dəfə məhkum olunan Eduard Qriqoryan adlı bir nəfərin təşkilatçılığı ilə Sumqayıt hadisələri baş verdi. Şahidlərin də bildirdiyi kimi ermənilərin öldürülməsində, evlərin talan edilib, yandırılmasında, millətlərarası münasibətlərin qızıqdırılmasında fəallıq göstərən bu erməni hadisələrinin əsas iştirakçısı olsa da, məsuliyyətdən kənar qaldı. Əksinə, baş verənlərin əsl mahiyyətini dərk etməyərək ümumi axına qoşulan Əhməd Əhmədov adlı gənc ermənilərin fitvası ilə törədilən hadisələrin iştirakçısı kimi mühakimə olunaraq, Moskvadan gəlmiş hakimlərin əlüstü keçirdikləri məhkəmənin hökmü ilə güllələnməyə məhkum edildi. Heç bir günahı olmayan Taleh İsmayılov 15 il azadlıqdan məhrum olundu. Digər sumqayıtlı Elçin Gəncəliyev istintaq zamanı verilən işgəncələrə tab gətirməyərək intihar etdi. Əsl qatil E. Qriqoryan isə guya azadlıqdan məhrum edilərək Ermənistanı təhvil verildi. Qısa müddətdən sonra isə azadlığa buraxıldı. Ümumiyyətlə, həmin hadisələrdə müxtəlif millətlərdən olan 32 adam həlak olmuş, 400 nəfər xəsarət almış, 200-dən artıq mənzil talan olunmuş, 50-yə qədər mədəni-məişət obyektinə dağıdılmış, 40 maşın zədələnmişdir. Ermənilərin fitvası və əlləri ilə öldürülən 26 nəfər şovinist, terrorçu, separatçı "Krunq" və "Qarabağ" təşkilatlarına pul verməkdən imtina edən ermənilər idi.

20 Yanvarda olduğu kimi "qarşısız yarıma yatırmaq" adı ilə sovet əsgərlərinin hadisələrə müdaxilə etməsinin özü bir daha təsdiqləyir ki, Sumqayıtda baş verənlər düşünülmüş ssenari üzrə həyata keçirilən erməni təxribatı idi. Amma iqtidardakılar

üzrə köməkçisi akademik A. Ağabekyan tərəfindən edildi. 17 noyabr 1987-ci ildə Parisdə Erməni-Fransa İnstitutunun və Erməni Veteranları Assosiasiyası tərəfindən Qorbaçovun şərafinə verilən ziyafətdə Ağabekyan belə bir bəyanat verdi: "Mən istərdim ki, respublikanın şimal-şərqində yerləşən Qarabağ Ermənistanın olsun. O, Azərbaycana nisbətən Ermənistanı daha çox bağlıdır. Mən bu istiqamətdə bir təklif irəli sürmüşəm. Ümidvaram ki, yenidənqurma və demokratiya şəraitində həmin problem öz həllini tapacaqdır." ("Humanite" qəzeti, 18 noyabr, 1987-ci il)

Hadisədən iki gün əvvəl Ermənistanın milli televiziyası ilə ermənilərə müraciət edən Silva Kaputikyan bildirdi ki, Qarabağ tarixən Ermənistanın olub: "Bizim əsas məqsədimiz hər iki torpağı birləşdirmək deyil, əsas məqsəd tarixən bizə vurulan yararı sağaltmaqdır. Xalqımız böyük faciələrə düşərək olub. Lakin xalqımız müdrik xalqdır. Biz öz müdrikliliyimizi M. Qorbaçova köməklikdə göstərməliyik. Çünki yenidənqurmanın, demokratiyanın düşmənləri çoxdur, onlar bir cəbhədən çıxış edib, bizim planlarımızı poza bilərlər. Buna görə də hər bir yolla ona kömək etməli və tarixi torpaqlarımızı qaytarmalıyıq."

Erməni Qriqoryan kilsəsinin katalikosu Vazgen də çıxışlarında separatçılığa çağırış meyllərini səsləndirirdi. Bu bəyanatlar erməni millətçiləri üçün məxfi işarə, parol oldu.

20 fevral 1988-ci ildə DQMV Xalq Deputatları Sovetinin növbədənəkar sessiyasında Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibindən çıxarılaraq Ermənistanı birləşdirilməsi ilə bağlı qərar

rabağdan, Qarsdan qovub çıxarmağa cəhd göstərəcəklər. Biz bilməliyik və unutmamalıyıq ki, ermənilər istənilən alçaqlığa hazırdırlar. Onlar təxribatlara əl ataraq müsəlmanları özlərinə qarşı qaldırmağa təhrik edəcək, bilərəkdən böyük itkilərə yol verəcək, sonra da bütün Avropaya özlərini yazıq, məzlum, iztirablı bir xalq kimi göstərmək üçün əh-nalə çəkərək zaryacaqlar. Onlar öz cinayətləri üçün tədricən plan hazırlayacaq və onu həyata keçirmək üçün yollar arayacaqlar."

Dünyada ən tanınmış siyasətçilərdən olan amerikalı professor Zbiqnev Bzejniski "Tələbələrime- sabahki dünyanın menzərəsinə formalaşdırmaqda onlara kömək üçün" epiqrafı ilə başlayan "Böyük şahmat lövhəsi" adlı kitabının "Avrasiya Balkanları" fəslində də "etnik ziddiyyətlər qazanı" adlandırdığı ölkələrdən 8-nin SSRİ-nin tərkibində olan müttəfiq respublikaları göstərir. Bu proqnoz da özünü doğrultdu.

İlk addım 1986-cı ildə Qazaxıstanda atıldı. Qan töküldü. Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ (1988), Gürcüstan: Abxaziya, Cənubi Osetiya münaqişələri (1989), Pribaltika hadisələri (1988-1990), Moldova, Dnestryanı münaqişəsi (1989-1991), Tacikistan vətəndaş müharibəsi (1990)... və nəhayət, 1991-ci ilin dekabrında SSRİ dağıldı.

SSRİ-nin milli münaqişələr zəminində dağıdılması ssenarisinin müəllifləri, təşəbbüskarları və təşkilatçıları, bir sözlə, erməni separatçıları və havadarları məqsədlərinə nail olmaq üçün Sumqayıt hadisələrini törətdilər. Yeni SSRİ-ni dağıtmaq üçün Dağlıq Qarabağ problemini yaratmaq bəhanəsinə Sumqayıt hadisəsi tekan oldu.